

RINGINFORM

ÅRGÅNG 30

Nr 1

Jun 2007

FÄRGRINGMÄRKNING AV TRANOR	1
REHABILITERING OCH RINGMÄRKNING	5
SPRIDNING FRÅN FÖDELSEPLATS	
TILL HÄCKPLATS	6
GODBITAR UR ÅTERFYNDSFLODEN	8
NY LITTERATUR	9
RINGMÄRKNINGSDATA I GBIF	11

Naturhistoriska
riksmuseet

RINGINFORM utkommer med två nummer per år. Ringmärkare erhåller tidskriften gratis.

Redaktion: Roland Staav (redaktör)
Conny Kroon

Adress: Naturhistoriska riksmuseet
Ringmärkningscentralen
Box 50007
104 05 STOCKHOLM

Omslagsillustration: Peter Larsson
ISSN 1100 – 4134

Färgringmärkningen av tranor 2006

Simone Röper

Årets märkningar

Under säsongen 2006 färgringmärktes 59 tranungar i Sverige. Dessa fördelar sig på följande områden:

Tranemo: 11 (S. Lundgren)
Hornborgasjön: 3 (C. Hermansson)
Tåkern: 1 (L. Gezelius)
Dalsland: 1 (B. Wiklund)
Svartådalen, Västmanland: 2 (D. Green)
Grimsö, Västmanland: 22 (M. Hake)
Västerbotten: 19, varav 1 med radiosändare (S. Röper)

Samtliga märkta försågs med nya tyska ringar, så kallade ELSA-ringar. De hittills använda spanska ringarna har under åren visat en allt sämre kvalitet. Därför kommer vi i Sverige precis som i de andra europeiska länderna endast använda ELSA-ringar i framtiden.

Nya landskoden, på vänster ben, röd-röd-vit infördes år 2005 i Västmanland och år 2006 i Västerbotten. I Västmanland påbörjades även röd-röd-blå under 2006. På grund av brist på kombinationer användes också kombinationer av säkert döda tranor.

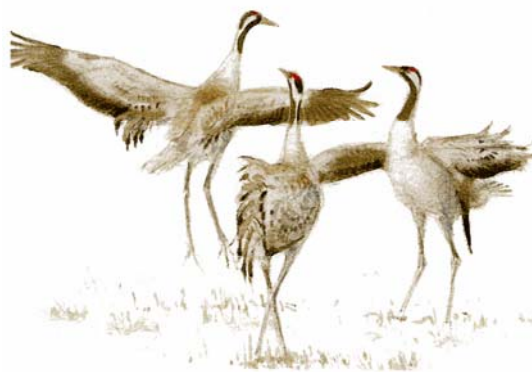
Sedan 1985 har sammanlagt 555 tranor färgringmärkts i Sverige, varav 63 med alfanumeriska ringar (se tabell 1). Som landskod på vänster ben har hittills använts: röd-röd-röd, röd-vit-röd, röd-blå-röd, röd-svart-röd, röd-röd-vit och röd-röd-blå. En översikt över de regionala koderna, d v s toppfärgen i individkoden på höger ben, som visar i vilket område i Sverige tranan märkts, finns i tabell 2.

Spännande återfynd

Här nämns några av de mest intressanta återfynden som rapporterades under 2005 och 2006.

Äntligen fler återfynd från Uppland

Trots stora rastflockar och många fågelskådare hade sedan tidigare endast några få återfynd av

märkta tranor rapporterats från Uppland. En mycket oväntad rapport kom dock hösten 2006. Den 9 september observerades en trana från Tranemo (märkt 2004) vid Tierp. Annars har hittills endast märkta tranor från Västerbotten och Västmanland rapporterats från Uppland: Under 2006 rastade två äldre tranor och två årsungar från Västerbotten vid Tierp i början av oktober. En trana från Västmanland (märkt 2004) översomrade vid Ledskärsviken. Tranan observerades i området mellan 1 juni och 4 oktober 2006. Dessutom sågs där i juni en fjolårsunge från Västerbotten.

Tabell 1. Antal färgringmärkta tranor i Sveriges län under åren 1985-2006.

Västergötland	248
Östergötland	5
Dalsland	4
Götaland	257
Närke	9
Södermanland	5
Värmland	2
Västmanland	128
Uppland	29
Dalarna	21
Svealand	194
Hälsingland	7
Ångermanland	1
Västerbotten	89
Lappland	6
Norrbottn	1
Norrland	104

Lapplandsunge med spanskmärkt förälder

Bo Åström ringmärkte 2005 tre tranungar i Storumantrakten, Lappland, som gav oss nya kunskaper över flyttningmönster för inlandets tranor. En av dessa ungar observerades i början av oktober 2005 vid Tierp. Vid detta tillfälle visade det sig att även en av ungens föräldrar

var färgringmärkt. Den märktes som adult år 1992 i Gallocanta, Spanien! Utöver dessa observerades under hösten 2005 två äldre tranor vardera från Västerbotten och Västmanland vid Tierp.

Tabell 2. Översikt över regionala koder (toppfärg i individkoden, höger tibia).

Blå	Tranemo
Grön	Tranemo
Vit (med landskoden röd-röd-röd och röd-vit-röd)	Tranemo
Vit (röd-blå-röd, röd-svart-röd)	Hornborgasjön och Tåkern
Gul (röd-vit-röd)	Dalsland och Norge
Gul (röd-blå-röd, röd-svart-röd)	Norge
Svart	Västmanland
Röd	Norrland

Översomrande i Tyskland

Allt fler återfynd bekräftar våra teorier att svenska tranor kan översomra i Tyskland under åtminstone det första levnadsåret. Tranan Sofie Innertavle, märkt i Västerbotten 2005, pejlades och sågs under juni och juli 2006 nära Greifswald vid östtyska kusten. Fjölårsungar från Tranemo, Västmanland och Västerbotten översomrade vid floden Elbe.

Syskonband

Ovannämnda tranan Sofie återförenades senare i september 2006 med sitt kullsyskon Ädla på ön Rügen, Tyskland. Sedan flyttade Ädla till Diepholzer Moorniederung i Niedersachsen medan Sofie stannade kvar i Rügen-Bock regionen. Den 31 december återförenades båda igen i Diepholzer Moorniederung. Den här gången fanns även deras föräldrar med årsungarna från 2006 i samma flock på 65 tranor! Två syskon, märkta 2003 i Västmanland, sågs fortfarande tillsammans under oktober 2005 och under sommaren 2006.

Kristianstads Vattenrike

Hittills vet vi inte mycket om vilka tranor som rastar i Kristianstads Vattenrike under våren. Därför var de återfynden som kom därifrån under våren 2005 extra intressanta. Dessa handlade om två fjölårsungar från Västerbot-

ten, en äldre trana från Västmanland och en tysk trana.

Hornborgasjön

Vanligtvis flyttar tranor som är märkta i Västerbotten inte via Hornborgasjön. Endast två av dessa brukar rasta där under våren, Corny Västerås och Nicke Sävarberg. Under april 2006 påträffades för första gången även Werner Gryt (märkt 2000) vid Hornborgasjön.

Sen flyttning

Under den milda vintern 2006/07 försökte flera tusen tranor att övervintra i västra Tyskland. Efter ett köldinbrott flyttade dock de flesta tranorna så sent som i slutet av januari vidare mot sydväst. Detta bekräftas av följande återfynd. En märkt trana från Västmanland observerades fram till den 21 januari 2007 i Diepholzer Moorniederung, Niedersachsen, Tyskland. Den 28 januari sågs samma trana sedan i Cher i centrala Frankrike.

Sveriges äldsta trana

Den äldsta dokumenterade svenska tranan är 16 år och 277 dagar gammal. Tranan ringmärktes i Malung, Dalarna, den 11 juli 1989 med en röd alfanumerisk ring F36. Senast sågs den vid Hornborgasjön i april 2006. Tyvärr har vi för den tranan bara återfynd från just Hornborgasjön. Endast där kommer man tranorna nära nog för att kunna avläsa alfanumeriska ringar.

Utländska tranor

Även av utländska märkta tranor kom det spännande återfynd, samtliga från våren. Så observerades både den tredje och fjärde tysk-märkta tranan någonsin i Sverige. I Kristianstads Vattenrike sågs i början av april 2005 en trana märkt år 2003 i Nordvorpommern. Den andra tyska tranan rastade vid Hornborgasjön i april 2006. Den är märkt i Uckermark, Brandenburg år 2004. Ett intressant fynd av en finsk trana, märkt 2004 vid Turku, gjordes vid Ledskärsviken, Uppland den 21 maj 2005. Samma trana återfanns 15 juli vid Solinge i Svartådal, Västmanland. Även under april 2006 besökte tranan Sverige. Den här gången observerades den i Umedeltat, Västerbotten. Från Kvismaren rapporterades i april 2005 en norsk trana, märkt 2000. En annan norsk trana sågs våren 2005 vid Dettern, Västergötland. Utöver de nämnda rastade som vanligt många

norska tranor vid Hornborgasjön, både under våren och under hösten.

Spana efter färgringmärkta tranor!

Om ni tycker det låter spännande och vill bidra till att vi lär oss ännu mer om tranornas beteende, spana efter färgringmärkta tranor. Vi ser fram emot era rapporter och kommer att skicka svar med all information om de rapporterade tranornas levnadsöden. Sänd rapporten till undertecknad, smidigast via e-post (simone.roeper@gmx.net).

Tack

Tack till alla ringmärkare och medhjälpare. Varmt tack även till de många tranvänner som spanar och pejar efter märkta tranor, ideellt och ofta med stor tidsinsats. Ekonomiskt stöd för arbetet med återfynds databasen har erhållits från Länsstyrelsen Västra Götalands län samt Margareta och Sten-Ove Lindbergs stiftelse (Sveriges Ornitologiska Förening).

Simone Röper
Täftebölevägen 29
907 88 Täfteå

Rehabilitering och ringmärkning

Vi som sysslar med rehabilitering av fåglar vill naturligtvis gärna veta hur det går för vårdade och frisläppta individer. Ringmärkning är i princip den enda metoden som kan ge oss dessa svar. Utöver det rent egoistiska intresset för vårdaren kan sådan ringmärkning, genom återfynd, ge besked om vilka vårdinsatser och -metoder som fungerar. Eller kanske inte fungerar – genom kortfynd i tid. Det är vår övertygelse att vårdade fåglar betar sig som vilka fåglar som helst efter släpp och således ger lika korrekta fynddata som en för traditionell ringmärkning fångad fågel gör. Rehabiliterare kommer då och då också i kontakt med arter som i vanliga fall är svåra att få ringar på. Att släppa en sådan art utan ring skulle kännas tungt.

Låt mig berätta om några individer av både vanliga och ovanliga fåglar som vi i Fågel-skydd Spillepeng (samarbetsprojekt mellan det regionala avfallsbolaget SYSÄV och Skånes Ornitologiska Förening) haft inne under vård och som släppts med ring. Bland våra ovanliga märkararter står storlabben i särklass främst. Den

var inne för en ömvinge 2004 och släpptes efter en dryg vecka. Detta var Sveriges första och oss veterligen hittills enda märkta storlabb. Dess vidare öde är okänt. En adult sjöorrebona som kraschade på en åker utanför Lund i oktober 2005 vårdades lyckosamt för ett svullet öga. Fågeln släpptes med ring i oktober och återfanns drunknad i Laholmsbukten i april 2006. Här kan man tala om lyckad operation men död patient! Effekten av vår vård blev att hon fick möjlighet att genomlida den längsta och vidrigaste vintern på flera år. Sen drunknade hon! Andra svärmärkta fåglar som vi vårdat, ringat och släppt under våra tio aktiva år är; storlom (1), skäggdopping (3), gråhakedopping (2), stormfågel (3), blå kärnhök (1) och alkekung (2). Vi har goda återfynd av flera arter – återfynd som berättar att vårdinsatserna varit meningsfulla. Några exempel: en knölsvan från Stockholm efter tre år, en gravand från Holland efter två år, två ringduvor från Danmark efter två resp. fyra år, en fjällvråk från Norge efter två år samt flera ormvråkar och sparvhökar. I ärlighetens namn ska sägas att vi har några negativa kortfynd också!

Det egentliga upphovet till dessa rader är en stenfalk. Denna, en årsunge, hittades utanför Staffanstorp i Skåne i september 2006. Den hade flugit mot ett fönster, var allmänt omtumlad och hade ett svullet öga. Sådana svullnader brukar gå ned ganska fort, men i detta fall blev svullnaden istället större och större för varje dag. Vi började efterhand förlora hoppet. Vår veterinär ordinerade emellertid en salva (dyr!) och efter ett par dagar började det se bättre ut. Stenfalken var en fascinerande kontakt. Lugn och värdig och med stor aptit på de styckade dughalvor den fick. Efter drygt tre veckor var den återställd och kunde släppas. Med ring. Och se – snart kom det ett återfynd! Till sådana ställer man sig ibland kliven. Återfynd är i sig intressant men ofta innebär det också en död fågel. Dock inte alltid. I detta fall var stenfalken återigen intagen för vård. Denna gång i Tyskland (420 km från Spillepeng) och efter 27 dagar. Distansen och förfluten tid övertygar oss om att falken var lyckosamt rehabiliterad. Den hade dessutom förflyttat sig i typisk SSV riktning. Vad som sen hände är delvis höljt i dunkel. Besked från Tyskland berättar att stenfalken hittades med skadad vinge i en liten by, att den var i såväl ”svag” som ”inte så dålig”

kondition, samt att den lämnats till en falkenerare. Skadan gick enligt uppgift att läka men eftersom stenfalken fortfarande inte kunde flyga fick falkeneraren tillstånd att behålla den. Må den få ett bra liv. Och må den icke användas till att producera önskad hybrid-avkomma.

Kenneth Bengtsson
Fågelskydd Spillepeng

SPRIDNING FRÅN FÖDELSE- PLATS TILL HÄCKPLATS FÖR TRE ARTER

Roland Staav

Med ringmärkningsmetoden kan man belysa många olika biologiska fenomen. En fråga man ofta får är hur långt ifrån sin födelseplats som fåglarna hittar sin första häckplats. Andra frågor är om det finns skillnader mellan könen, mellan solitärt häckande och kolonihäckande arter och vilka arter som uppvisar nomadism och under sitt liv kan fortplanta sig på vitt skilda ställen.

Material som står till mitt och märkarnas förfogande är årsrapporterna från 1960-2004 och jag har från dem skapat en lista med fynd där följande kriterier finns uppfyllda: födelseplats och häckplats ska vara kända liksom kön hos vissa arter och status ska vara 1= häckande fågel. Även fåglar liggande döda på boet kan användas. I denna uppsats har jag valt att presentera tre arter med helt olika levnadssätt, nämligen tornfalk ($n=74$), kentsk tärna ($n=72$) och svartvit flugsnappare ($n=124$) och med andra ord två holkhäckande arter och en kolonihäckare.

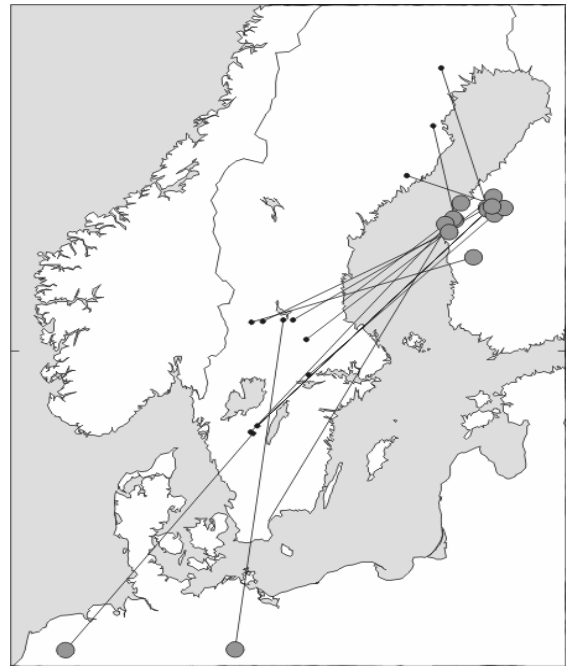
Felkällor och kommentarer när det gäller holkhäckarna kan ju ringmärkarna i viss mån påverka utspridningen genom att holkar bara finns uppsatta i vissa områden. Dessutom måste det finnas aktiva ringmärkare som kontrollerar holkarna och fångar in häckfåglarna. Särskilt när det gäller tornfalken kan specialprojekt i olika länder i viss mån påverka resultatet. Hos svartvita flugsnapparen, en av våra vanligaste holkfåglar, torde bilden inte påverkas lika starkt av sådana projekt. Kentska tärnan finns bara i några få kolonier i södra

Östersjön och arten är känd för att plötsligt överge sitt koloniskär och flytta till ett helt annat skär, kanske i ett annat land. Samtidigt måste man komma ihåg att ringmärkarnas egna kontroller av häckande fåglar som han/hon själv märkt som ungar inte är medtagna. Det betyder att spridningen till den allra närmaste omgivningen inte är lika bra belyst av materialet.

TORNFALK

Data finns för 21 hanar och 53 honor. Könsfördelningen är naturlig, då det är betydligt svårare att fånga häckande hanar än honor.

Normalt är hanarna ganska hemortstroga, men det finns 6 undantag. Längsta sträcka gäller en hane från Hedemora, Dalarna, som häckat som 3-åring i Vaasa, Finland (519 km). En 3-årig hane från Boden häckade också i Vaasa (322 km) liksom en 4-åring från Skellefteå (215 km).

Figur 1. Återfynd av tornfalkar ringmärkta som boungar och återfunna ett senare år som som häckande minst 200 km från födelseplatsen.

Honorna är i många fall inte alls hemortstroga, även om majoriteten blir kvar nära födelseplatsen. Längst (922 km) flyttade en 1-årig hona från Leksand i Dalarna för att häcka i Potsdam nära Berlin i Tyskland. I detta fall kan man tänka sig att honan blev kvar på sin övervintringsplats. Nästan lika långt (918 km) är

det från Yngsjö i Skåne till Vaasa, där en 3-årig hona häckade. En hona från Åsarp i Västergötland häckade som 2-åring i Overijssel, Holland (781 km). En 2-årig hona från Falköping, Västergötland häckade i Vaasa (741 km) liksom även en 4-åring (692 km). Utbyte finns också mellan falkar födda i Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten till norra Finland.

KENTSK TÄRNA

Materialet omfattar 72 individer. Kentska tärnorna går normalt inte att skilja mellan könen, eftersom hane och hona är mycket lika. Fåglarna cirkulerar mellan några få kolonier i norra Europa. Fåglar från Eskilstorps holmar, där tärnorna häckade förr flyttade ofta till Langenwerder i Mecklenburg, Tyskland, en sträcka på 186 km. Senare finns det flera exempel på att tärnor från nordöstra Skåne och Blekinge flyttat till Heuwiese vid Rügen, en sträcka på cirka 250 km. En kentsk tärna född på Nidingen häckade 10 år gammal på Knarrskär vid Ringhals, Halland för att byta koloni och vid 12 års ålder häcka på Heuwiese 328 km från Nidingen. Totalt finns det 35 fynd av svenskfödda häckfåglar från tyska kolonier. Europas största koloni av kentsk tärna på ön Griend i Vadehavet, Holland med fantastiska 11 275 par 2004 har lockat många svenskfödda

kentska tärnor, t ex en 4-årig hona från Bergkvara i Småland (776 km), en 9-årig fågel från Hammarsnäs, Skåne (555 km) och en 15-åring från Knarrskär (624 km). Det finns också ett exempel på en tärna född på Griend 1968, som häckade i Foteviken 1977. Allra längst flyttade en kentsk tärna född i Anglesey, Wales 1984, som häckade på Knarrskär i Halland 1988, 1144 km från sin födelseplats. Tre tärnor födda i Småland och Blekinge kontrollerades häckande i estniska kolonier (428-553 km).

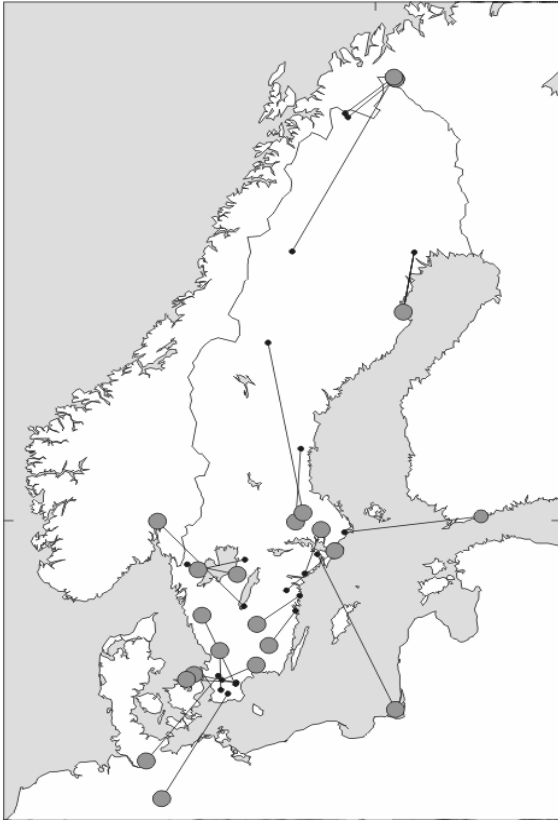
Kentska tärnorna är mycket oberäkneliga, under senare år tycks många västkustfåglar flyttat till Hirsholmene, Jylland, Danmark, (82-92 km) där de avläses av Kjeld Pedersen från danska ringmärkningscentralen.

SVARTVIT FLUGSNAPPARE

Materialet omfattar 21 hanar och 103 honor. Hanarna är mycket hemortstroga och påträffas ofta häckande mindre än 10 km från sin födelseholk. Sydsvenska hanar från Skåne och Halland bosätter sig ibland på Själland. Det stora undantaget är en hane från Sövde, Skåne som häckade 3:e och 4:e året i Braunschweig, Tyskland, 377 km från sin födelseplats.

Figur 3. Återfynd av kentska tärnor ringmärkta som ungar och återfunna ett senare år som häckande minst 200 km från födelseplatsen.

Figur 2. Återfynd av svartvita flugsnappare ringmärkta som boungar och återfunna ett senare år som häckande minst 100 km från födelseplatsen.

Honorna slår sig oftare ner längre bort från sin födelseplats. Skånska honor häckar liksom hanarna ibland på Själland, men rekordet innehas av en hona som var född i Turinge, Södermanland och häckade första året i Rybachi (den stora fågelstationen) Kaliningrad, Ryssland 493 km från sin födelseholk. En hona från Ström, Jämtland häckade 3:e året i Nora, norra Uppland (431 km). En annan från Frötuna, Uppland häckade första året i Nyland, Finland (331 km). En hona från Ljungbyhed, Skåne häckade i Schleswig-Holstein, Tyskland, distans 328 km fågelvägen. Flera flugsnapparhonor födda i Lappland (Ammarnäs och Abisko) hade flyttat till Kilpisjärvi i nordligaste Finland, sträckor på mellan 110-400 km.

Kartorna visar exempel på häckfåglarnas spridning från sina födelseområden. För att få en fullständig bild behövs ett enormt kontrollmaterial av de olika arterna. Det är därför ännu bara möjligt att analysera ett begränsat antal arter.

RS

Godbitar ur återfyndsfloden

GRÄSAND

Det är inte ofta som fåglar märkta i Sverige påträffas i Donaudeltat, Rumänien. En gräsanddrake som ringmärktes på Ottenby fågelstation i oktober 2005 blev dock skjuten vid Maliuc, Sulina canal, Galati den 14 februari 2007. Det fågelrika området besöks ofta av ornitologer och byn är för övrigt känd för ett utbrott av fågelinfluensa härom året.

STORSKARV

En skarvunge som märktes av Jonas Lind vid Kållandsö i Vänern i juni 2006 blev slagen av en duvhök i Bremen-Werderland, Tyskland i mitten av november 2006. Normalt torde skarvar vara för stora byten för duvhökar, men i detta fall var den unga skarven förmodligen svag och kunde övermannas av höken.

FISKGJUSE

Vi vet sedan tidigare att en del svenska fiskgjusar övervintrar vid den fiskrika Voltadammen i Ghana och att de ibland fastnar i fiskredskap och avlivas. Till jourhavande biolog på Riksmuséet kom ett meddelande från Afram Plains i Kwahudistriktet att ringar påträffats på tre fiskgjusar. Det var en svensk, en finsk och en tysk fågel. Den svenska hade ringmärkts av Henning Grahn den 30 juli 2006 som enda unge i kullen nära Malå i Lappland.

GLUTTSNÄPPA

Ett av årets mest intressanta fynd kommer från Demokratiska Republiken Kongo (f d Zaire). Det var Jacobien Wisser från Holland, som arbetar för Läkare utan Gränser och i byn Shabunda 02°42'S 27°20'E i Kivudistriktet blivit

påvisad en fot med Riksmuseumring. Det visade sig vara en gluttsnäppa märkt som 1K-fågel i Sandvik, Ottenby kl.01 natten till den 11 i en fälla i december 2006. Vi har tidigare bara ett tropikfynd av gluttsnäppa, från Ghana, men arten som har en vidsträckt utbredning i norra Europa och Asien är angiven som övervintrare i hela södra Afrika. Det torde vara det andra gluttsnäppefyndet från Europa till centrala Afrika. En gluttsnäppa ringmärkt i Danmark har nämligen också påträffats i Kongo (01°33'N och 25°23'E). Från östra Afrika finns fynd av en gluttsnäppa märkt vid Röda havet, Sudan den 6 november och skjuten i Vologdadistriktet, Ryssland den 2 maj 1986. En annan märktes i Harare, Zimbabwe den 12 augusti 1978 och återfanns i Cuissy, Frankrike den 8 augusti 1984 enligt uppgifter från Graeme Backhurst.

FISKMÅS

Vi har dålig kunskap om vinterflyttning hos olika fågelarter, men finns naturligtvis påvisad hos olika änder, gäss och svanar. I vinter fick vi ett bevis på att även fiskmåsar kan flytta mitt i vintern. En 4K+ fiskmåsa märkt i Pil-dammsparken, Malmö av Lennarth Blomquist den 23 januari 2007 avlästes av ringmärkare i Groningen, Holland redan efter två dagar, nämligen den 25 januari 2007.

SILLTRUT

Östersjöns silltrutar övervintrar främst i östra Afrika och tar på våren närmaste vägen tillbaka till häckningsplatserna. En adult fågel märkt med kompletterande färgring på Stora Karlsö den 7 juni 2004 av Olof Olsson avlästes som *Larus f. fuscus* den 27:e och 30:e mars 2007 i Ashdod nära Tel Aviv i Israel. Tyvärr vet vi inte vilken dag den kom fram till Stora Karlsö.

NÄKTERGAL

Det första moderna vårfyndet av näktergal, rapporterades nyligen från Tripoli, Libanon. Det var en fågel märkt som årsunge av Bo Petersson i Skurup den 19 augusti 2006, som blev skjuten i en olivodling i Tripoli, Libanon den 6 maj 2007. Vi har tidigare bara ett näktergalfynd från våren nämligen den 12 maj 1949 från Yemen. Även den näktergalen var märkt i Skåne.

GRÅ FLUGSNAPPARE

Det är inte ofta vi får tropikfynd av grå flugsnappare. Vårt senaste kom till RC 1988, men nu var det dags igen. En 2K+ grå flugsnappare märkt vid Västlands kyrka i Uppland den 25 juni 2001 av Lars Gustavsson infångades den 11 april 2003 i Idiofa, Bandundo i Demokratiska Republiken Kongo 04.59 S 19.33E, 7274 kilometer söder om den troliga häckplatsen i norra Uppland.

NÖTVÄCKA

Listan över de äldsta ringmärkta fåglarna ändras ständigt. Senast var det Ingvar Nordin, som märkte en 2K+ nötväckehona i Rya skog, Göteborg den 24 februari 1998. Sedan dess har den stationära nötväckan kontrollerats 11 gånger på samma plats, senast den 17 april 2007 tillsammans med omärkt hane. Det blir nio år och två månader efter märkningen och hon måste vara minst nio år och elva-tolv månader gammal.

NY LITTERATUR

Jesper Bönlökke, Jesper Madsen, Kasper Thorup, Kjeld T. Pedersen, Morten Bjerrum & Carsten Rahbek 2007 DANSK TRÆK-FUGLEATLAS The Danish Bird Migration Atlas. Forlaget Rhodos & Zoologisk Museum Københavns Universitet. 870 sidor. Ca 500 Danska kronor

Det var i Danmark som ringmärkningsmetoden uppfanns redan 1899 och den danska ringmärkningscentralen har valt att publicera det samlade resultatet i en jättevolym på 870 sidor. Till uppläggningsen ser man att danskarna dragit lärdom av bland annat den svenska och Thord Fransson avtackas också i inledningen. Boken känns därför hemvan för oss som arbetar på Ringmärkningscentralen. Till skillnad mot den svenska har också behandlats återfynd av fåglar märkta i utlandet och som påträffats i Danmark. En specialitet för boken är att flera forskare fått utrymme att redovisa sina egna projekt efter den allmänna beskrivningen och här har resultat från färgmärkning varit framträdande. Denna populärvetenskapliga redovisning gör atlasen särskilt värdefull.

Efter de konventionella inledningskapitlen om ringmärkningens historia i Danmark, ringmärkningen i dag, undersökningar av fåglarnas flyttningar, ringmärkningen som metod, fågelflyttning, fåglarnas flyttningsprogram och bearbetningen av det danska ringmärkningsmaterialet och en sammanfattning av de danska flyttfåglarnas sträck finns en systematisk genomgång av vad ringmärkningen avslöjat om de olika arternas flyttning.

Studerar man smålommens flyttning ser man tydligt Börje Flygars undersökningsområde kring Lima i västra Dalarna. Av storlom finns bara ett fynd, men det är desto märkligare. En 1K-fågel märkt vid Bornholm i november 1968 blev skjuten i september 1970 på den sibiriska tundran 3759 km nordost om märkningsplatsen. Något överraskande har 128 boungar av svart stork ringmärkts i Danmark, fastän det sista paret från den ursprungliga populationen senast häckade 1953. Senare finns bara enstaka häckningar konstaterade. Det finns 36 återfynd från dessa märkningar. Av fyra kullsyskon sträckte två mot sydväst och två mot sydost under sin första höst.

Märkningen av vit stork har varit omfattande och inte mindre än 13 431 individer har märkts av vilka 1780 återfunnits, de flesta utefter den 1 000-mila sträckvägen mot sydöstra Sydafrika. För knölsvan redovisar Pelle Andersen-Harild från sitt färgmärkningsprojekt intressanta data om ålder för första häckning och hur många ungar en svan kan producera under sitt liv. Jesper Madsen redovisar resultat av 16-års halsringmärkning av spetsbergsgås och visar bland annat att det är viktigt att gässen får beta ostört på rastlokaler i Norge, eftersom äggläggningen påbörjas mindre än en vecka efter ankomsten till Spetsbergen.

Att även ovanliga fåglar kan ge fynd visar en hane av blåvingad årta, som märktes som unge i New Brunswick, Kanada, korsade Atlanten (c:a 5000 km) och blev skjuten i Danmark i augusti ett år senare.

Brushanemärkning brukar ge anmärkningsvärda fynd och de danska fynden är inget undantag. Av de drygt 4 000 märkta fåglarna har två anträffats i östra Sibirien, den ostligaste 143 grader öst och på ett avstånd av 6 503 km. Inte mindre än 220 000 skrattmåsar har märkts i

Danmark vilka resulterat i fler än 12 000 återfynd. Till dessa kommer 10 000 fynd av skrattmåsar märkta i utlandet. Kjeld T. Pedersen och Uffe Damm Andersen har skrivit om ett färgringmärkningsprojekt i Köpenhamn, som omfattar nästan 100 000 individer märkta från 1968-2004.

Av sandtärna är 3 380 individer märkta i Danmark och dessa har gett 74 återfynd. Två av tärnorna har flyttat till tropiska Västafrika medan två andra tydligen blivit vinddrivna, korsat Atlanten och påträffats på Barbados i Västindien under hösten. Kentska tärnan är en stor ringmärkningsart i Danmark med drygt 75 000 ringmärkta fåglar. Till skillnad mot skrântärnan tycks ett visst utbyte ske med Svarta havspopulationen, vilket bevisas av att två danska tärnor påträffats i Ukraina och Ryssland och en tärna från Ukraina återfunnits i Danmark. Av silvertärna har Danmark ett remarkabelt fynd från Antarktis. Det var en häckfågel på Saltholm, som återfanns i packisen den 4 februari 1959 på positionen 65°08'S och avståndet 15 748 km från häckplatsen.

Som svensk är man van att betrakta sädesärlan som en sydostflyttare till Mellersta Östern, men bara en enda danskmärkt fågel har påträffats i Egypten. Tydligt utgör Öresund en sträckdelare och alla andra har påträffats i Sydvästeuropa runt centrala Medelhavet och nord-västra Afrika (se kartor). Fastän bara 3 831 näktergalar blivit märkta har de resulterat i två högtintressanta fynd. En näktergal rapporterades från övervintringsplats i Sydafrika 30°03'S den 20 november och en annan den 5 januari från Malawi. Ett för mig okänt fynd av en härmsångare finns från nordvästra Angola den 19 april och en grönsångare märkt på Saltholm påträffades i sydvästra Tchad under hösten. En långflyttande kungsfågel blev fångad i Algeriet 35°20'N den 8 december och måste vara ett av de sydligaste fynden av en europeisk kungsfågel. En rosenfink märkt på Christiansö som återfanns i södra Iran redan den 24 augusti är också anmärkningsvärd.

Det var blott några smakprov på vad denna innehållsrika bok innehåller. Det är mycket inspirerande att gå igenom de olika arternas flyttningsskottor och jämföra återfyndsbilden hos fåglarna i ett av våra grannländer.

Min snabba genomgång av boken har gett mig flera nya kunskaper trots att jag trodde att jag kände till det mesta om ringmärkningen i Danmark.

RS

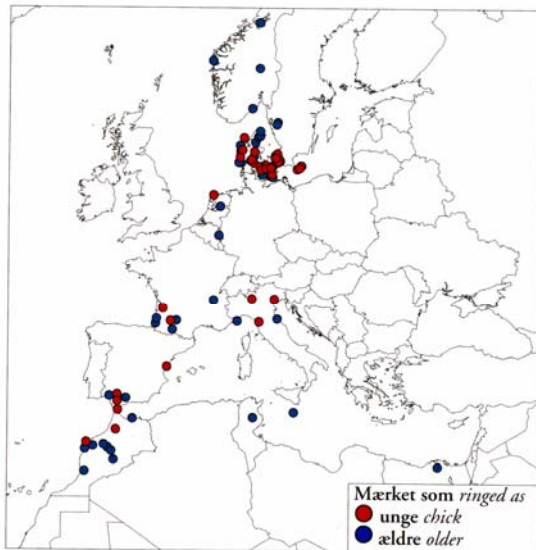
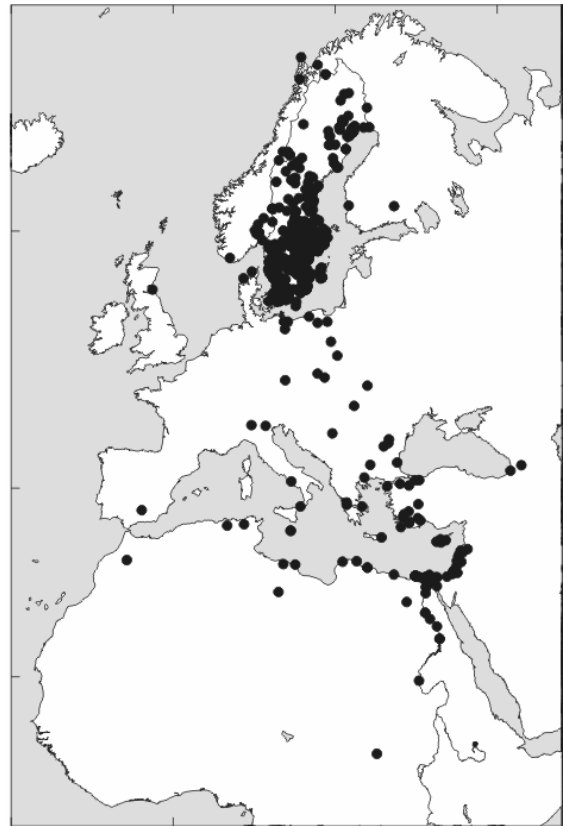

Fig. 1. Samtlige genfund af hvid vipstjert ringmærket i Danmark (n=160). All recoveries of white wagtail ringed in Denmark (n=160).

Figur 1 & 2. Exempel på återfyndskarta för sädesärla i den danska atlasen (tv) och som jämförelse karta som visar samtliga svenska återfynd av sädesärla (ovan).

Ringmärkningsdata finns nu i GBIF

GBIF står för Global Biodiversity Information Facility. Syftet med GBIF är att samla och koordinera den ofantliga mängd information om jordens arter som finns utspridd i olika länder, på olika universitet, museer och institutioner. Databasen är en del av kartläggandet av den biologiska mångfalden i världen. GBIF:s vision är fri tillgång för alla till stora mängder information om biologisk mångfald.

Totalt innehåller GBIF ca 125 miljoner dataposter från drygt 200 olika institutioner från hela världen. Informationen handlar om allt levande från alger och växter till däggdjur. Många av de ingående databaserna är register över insamlat material vid världens museer, men de volymmässigt största handlar om observationer – och där är än så länge material om fåglar dominerande. GBIF kommer även att ingå som en del i ett internationellt

jätteprojekt ”Encyclopedia of Life” www.eol.org där det ska skapas webbsidor för alla hittills namngivna 1,8 miljoner arter av alla slag.

Från Sverige finns för närvarande nära 13 miljoner dataposter, varav drygt 9 miljoner kommer från Artdatabanken. Av dessa är 8,5 miljoner fågelobservationer från Svalan. Ringmärkningsmaterialet har nyligen lagts till och utgör ca 2,3 miljoner dataposter.

De data som lämnas från RC är endast märkuppgifter – art (ras), kön, datum, landskap, plats och koordinater. Inga biometriska data eller ens ålder finns utrymme för i GBIF. För boungar av flertalet rovfåglar och andra känsliga arter lämnas inga koordinater eller platsangivelser utöver landskap. Det går naturligtvis inte heller att få fram ringnummer eller namn på enskilda märkare.

Verktygen för att få fram information ur dessa datamängder är ännu inte fullt utvecklade och de data som är tillgängliga från olika länder skiljer kraftigt. Om man vill pröva sig fram är det lämpligast att börja på www.gbif.se. Där finns längst upp till vänster en länk till "Coordex" som startar uttag av svenska obsar. När man valt art och några parametrar till kan man välja hur man vill ha detta presenterat – som fil, lista eller på Google Maps / Earth. För att pröva möjligheterna till internationella sökningar (dock inte så användarvänliga) kan man starta på www.gbif.net eller www.gbif.org.

När det gäller att få fram information om svenska fåglar är naturligtvis Artdatabanken/Svalan det än så länge bästa alternativet. Genom att göra ringmärkningsdata tillgängliga i GBIF följer vi Naturhistoriska Riksmuseets strävan att göra vetenskapliga grunddata tillgängliga för både forskare och andra intresserade.

/Thomas Wenninger

Artiklar publicerade år 2006 där svensk ringmärkning ingår.

Conny Kroon

- Andersson, Ö.* 2006. Kungsörnen förr och nu i Västerbottens län. *Fåglar i Västerbotten* 31 (4): 12-14.
- Arnell, A.* 2006. Anders Arnell – ringmärker så in i vassen. *Fåglar i Uppland* 33 (3): 45-48.
- Aspenberg, P.* 2006. Eggegrunds fågelstation. *SOF 2006. Fågelåret 2005, s. 178-179.*
- Aspenberg, P.* 2006. "Gammal man gör så gott han kan". *Vår Fågelvärld* 65 (3): 18-23.
- Aspenberg, P. & Axbrink, M.* 2006. Riksinventering av storskarv. *Fåglar i X-län* 37: 76-85.
- Aspenberg, P. & Axbrink, M.* 2006. Örngruppens verksamhet. *Fåglar i X-län* 37: 86-91.
- Axelsson, P.* 2006. Där två världar möts. *Vår Fågelvärld* 65 (7): 20-21.
- Axbrink, M.* 2006. Riksinventering av silltrut i Hälsingland. *Fåglar i X-län* 37: 36-42.
- Axbrink, M., Karelisu, K. & Lindström, L.-G.* 2006. Återfynd av silltrutar ringmärkta vid Hälsingekusten. *Fåglar i X-län* 37: 51-58
- Bengtsson, K.* 2006. Pärlogglan i Sydvästra Skåne. *Anser* 45: 7-10.
- Bengtsson, K.* 2006. Storskarven i Skåne 2006.. *Anser* 45: 203-208.
- Bengtsson, K.* 2006. Kungsörnen i Skåne. *Anser* 45: 260-261.
- Bergengren, G.* 2006. Visst såg vi väl pilfinken? *Vår Fågelvärld* 65 (7): 15-19.
- Birkö, T.* 2006. Elva år med ringmärkning i Idbyfjärden och Måsån, Arnäs socken. *Gråspetten* 26: 24-42.
- Broberg, A.* 2006. Berguvsinventering i Stockholms län 2005. *Fåglar i Stockholmstrakten* 35 (1): 16-19.
- Christensson, B.* 2006. Holkhäckande kattugglor i Svedala kommun. *Anser* 45: 1-6.
- Douhan, B.* 2006. Ett korpöde. *Fåglar i Uppland* 33 (3): 42-44.
- Ehnbom, S.* 2006. Falsterbonytt 12 oktober – 31 december 2005. *Anser* 45: 43-47.
- Ehnbom, S.* 2006. Falsterbonytt 1 januari – 15 april 2006. *Anser* 45: 115-117.

- Ehnbom, S. 2006. Falsterbo Fågelstation 2005 "Domherrens år". *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 204-208.
- Ehnbom, S. & Lennart Karlsson. 2006. Falsterbonytt 16 april – 20 juli 2006. *Anser 45: 187-191*.
- Ehnbom, S. & Lennart Karlsson. 2006. Falsterbonytt 21 juli – 20 oktober 2006. *Anser 45: 251-257*.
- Ekblom, R. 2006. Dubbelbeckasinens spel. *Vår Fågelvärld 65 (3): 20-23*.
- Evefalk, H. 2006. Oktobervecka 2005 på Utklippan. *Fåglar i Blekinge 42: 29-31*.
- Fransson, A. 2006. Projekt pilgrimsfalk i Närke. *Fåglar i Närke 29 (3): 7-9*.
- Fransson, T., Hall, S. & Staav, R. 2006. Svensk ringmärkning 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 17-24.
- Fransson, T., Hall, S., Kroon, C., Staav R., Sällström, B. & Sällström U.-B. & Wenninger, T. 2006. *Report on Swedish Bird Ringing for 2004 Ringmärkningscentralen, Stockholm, 181 sidor*.
- Gerdin, M. Landsort. *Fåglar i Stockholms-trakten 35 (1): 26-28*.
- Gezelius, L. 2006. Fältstationsåret 2005. *Vingspegeln 25: 50-51*.
- Gezelius, L. 2006. Ringmärkning vid Tåkern 2005. *Vingspegeln 25: 80-87*.
- Gezelius, L. 2006. Tåkerns Fältstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 188-189.
- Gezelius, L., Nilsson, G., Persson, T., Brage, R. & Axelsson, K.- M. m.fl. 2006. *Årsrapport 2005 från Tåkerns Fältstation, meddelande nr. 78. 1-43*.
- Gustavsson, L. 2006. Sparvuggleholkar i Östervåla 2006. *Fåglar i Uppland 33 (3): 39*.
- Hake, M., Järås, T. & Wärnbäck, J. 2006. Nidingens fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 192-193.
- Helander, B. 2006. "Gammal man gör så gott han kan". *Vår Fågelvärld 65 (3): 18-19*.
- Hermansson, C. 2006. Hornborgasjöns fältstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 190-191.
- Holmberg, T. 2006. Ånnsjöns fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 176-177.
- Jonzén, N., Lindén, A., Ergon, T., Knudsen, E., Vik, J. O., Rubolini, D., Piacentini, D., Brinch, C., Spina, F., Karlsson, L., Stervander, M., Andersson, A., Waldenström, J., Lehtikainen, A., Edvardsen, E. Solvang, R. & Stenseth, N. C. 2006. Rapid advance of spring arrival dates in longdistance migratory birds. *Science 312: 1959-1961*.
- Jonzén, N., Piacentini, D., Andersson, A., Montemaggiore, A., Stervander, M., Rubolini, D., Waldenström, J. & Spina, F. 2006. The timing of spring migration in trans-Saharan migrants: a comparison between Ottenby, Sweden, and the island of Capri, Italy. *Ornis Svecica 16: 27-33*.
- Kavhed, R. & Lilja B. 2006. Sundre fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s.
- Larsson, R. & Tägtström, I. 2006. Torhamns och Utklippans fågelstationer 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 202-203.
- Larsson, R. & Tägtström, I. 2006. Torhamns och Utklippans fågelstationer 2005. *Fåglar i Blekinge 42: 1-24*.
- Lind, G. 2006. Duvhök. *Fåglar i Dalarna nr. 1*, s. 6-9.
- Lindberg, N. & Edenius, L. 2006. Stora Fjäderäggs fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 174-175.
- Lindberg, N. & Edenius, L. 2006. Stora Fjäderäggs fågelstation 2005. *Fåglar i Västerbotten 31 (3): 2-11*.
- Müller, S. 2006. Fågelklubben 30 år! *Fåglar i Dalarna nr. 3*, s. 14-18.
- Nielsen, B. 2006. Getteröns Fågelstation. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 194-195.
- Nilsson, P. 2006. Ringmärkning vid Hörningsholm 2006. *Fåglar i Medelpad 29 (3-4): 22-27*.
- Nilsson, P. 2006. Projekt pilgrimsfalk i Dalarna 2006. *Fåglar i Dalarna nr. 3*, s. 7-12.
- Norling, T. 2006. En uvhistoria eller H7617's historia. *Fåglar i Uppland 33 (3): 28-29*.
- Olsson, P. & Ottvall, R. 2006. Skånska vinter-rödbenor. *Anser 45: 65-73*.
- Persson, B. 2006. Fågelskådningens dag. *Fåglar i Närke 29 (3): 17-18*.
- Person, O. & Öhrström, P. 2006. Pungmesen i Skåne 1990-2005. *Anser 45: 129-138*.
- Pettersson, T. 2006. CES – Sverige 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 27-32.
- Olsson, P. & Ottvall, R. 2006. Skånska vinter-rödbenor. *Anser 45: 65-73*.

- Peurell, E. 2006. Ring, ring – intervju med Anna Karlsson. *Fåglar i Stockholmstrakten* 35 (1): 36-41.
- Rees, J. 2006. Hammarö fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 180-181.
- Ryttman, H. 2006. Fåglar utanför Uppland. *Fåglar i Uppland* 33 (3): 34-35.
- Ryttman, H. 2006. Ringmärkaren Torbjörn Fagerström. *Fåglar i Uppland* 33 (1-2): 50-51.
- Röper, S. 2006. Projekt trana i Västerbotten 2005 och 2006. *Fåglar i Västerbotten* 31 (4): 2-9.
- Sandahl, I. 2006. Haparanda Sandskär fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 172-173.
- Sandgren, L. 2006. Ringmärkningen 2006 – Märkplats Venan i naturreservatet Oset – Rynningeviken. *Fåglar i Närke* 29 (4): 6-11
- Stedt, J. 2006. Ottenby fågelstation. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 198-201.
- Stedt, J. & B. Olsen. 2006. Ottenbys övervakning av influensavirus exporteras till andra sidan Atlanten. *Vår Fågelvärld* 65 (1): 23.
- Stervander, M. 2006. Kvismare fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 182-183.
- Ullman, M. 2006. Vad har en kungsfågel-sångare vid Ottenby att göra? *Vår Fågelvärld* 65 (8): 6-11.
- Wahlén, L. 2006. Hartsö-Enskär 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 186-187.
- Waldemarsson, N. 2006. Häckande tärnor i Skåne 2005. *Anser* 45: 75-82.
- Wallensten, A., Munster, V. J., Karlsson, M., Lundkvist, Å., Brytting, M., Stervander, M., Osterhaus, A. D. M. E., Fouchier R. A. M. & Olsen, B. 2006. High prevalence of influenza A virus in ducks caught during spring migration through Sweden. *Vaccine* 24: 6734-6735.
- Wallin, J.-E., Delin, S. 2006. Havsörnen i Västerbottens läns kustland, 2006. *Fåglar i Västerbotten* 31 (4): 9-11.
- Wildjang, P. 2006. Landsorts fågelstation 2005. *SOF 2006. Fågelåret 2005*, s. 184-185.
- Winqvist, H. 2006. Fågelringmärkning på Hovdala 2006. *Natur i Göinge nr 37*, s. 20-24.
- Zetterlund, C. 2006. Pilgrimsfalk åter häckande i Gävleborgs län. *Fåglar i X-län* 37: 64-69.